

Obsah

Předmluva: vidět kreslením 9

Cesta do Horní země 13

(Ivan Zubaľ aneb K čemu jsou dobří Slováci?)

Tři slovenské světy ● Ostřihom ● Dunajem vše začíná i končí ● Bratrská hora Sitno ● Relikvie Krve Kristovy ● Konečně ve Štiavnici! ● Horní země ● O fotografiích Ivana Zubaľa

Tiché bílé proudění starým barevným kosmem 41

(Erik Binder aneb Umění dharmy)

Boj v hořícím pralese ● Vzpouira mrtvých předků ● Přijmout situaci, která začíná tančit ● Slovenský samuraj na lidové slavnosti ve Važci ● Monty Python v Bratislavě ● Na Devíně ● Začínat zemí

Hledači orchidejí 61

(Petr Nikl aneb Spiritismus bez duchů)

Radost bez záměru ● Spiritismus bez duchů ● Botanika ● Květ orchideje ● Čím se rostliny podobají hvězdám? ● Neviditelná Boží ruka ● Orchideový král a jednoruký muž bez pušky ze Smíchova ● Malíř orchidejí z Valtic ● Svátky orchidejí ● Srnka, co poslouchá Haydna ● Masky, falešné hlavy a skvrny podobající se očím ● Nový pohled neboli niternost ● O vosách, světle a základní dobrotě a také o věčně proměnlivé světelné řece ● Zviditelňování

Duchové skal 101

(František Skála aneb Poznámky z dlouhého času)

Buval kaferský je velké zvíře ● Na úrovni prostoru se podobné věci setkávají ● Artefakty a obrazy ● Co to je za svět? ● Proč se přihlašuje právě dnes? ● O sdělování tajemství, kamenech a lesu ● Pigmenty ● Důlek jako nejskromnější umění ● Malované a ryté kameny ● Jak se dělá skalní umění? ● Lidé z různých míst a různých dob mají přeci jen něco společného ● Rentgenový styl ● Archeologie mysli ● Umělecká magie ● Výběrový efekt ● Rozdíl mezi duší jelena a duší býka ● Fosfeny a šest šamanských cest ● Hledání obrazu ● Vizuální rozhovor ● Polly Schaafsma hovoří s pueblankou Marií ● Chaloupkova cesta časem ● Útěcha ze světa indiánského? ● Hovory se zvířaty ● Stendhalův syndrom ● Přicházet z dálky a z mlhy počátků ● Cesty časem a jinými světy

Klidu naléztí ve světě 165 **(František Bílek aneb Zjevení)**

O nalezeném rukopisu ● Soukromá zjevení a umění mlčet ● O Múzách ● O Zdence Braunerové a Paříži ● O Juliu Zeyerovi ● Alois Bílek, jeden z prvních ● O velkých zasvěcencích ● O jednom světle, písniích souhvězdí a hlasech čísel ● O magii a modernitě ● 1891 ● Jen se dívat

Slovan vstal, na slávy tluče bránu 207 **(Alfons Mucha aneb Slovanská epeje, její doba, význam a vize)**

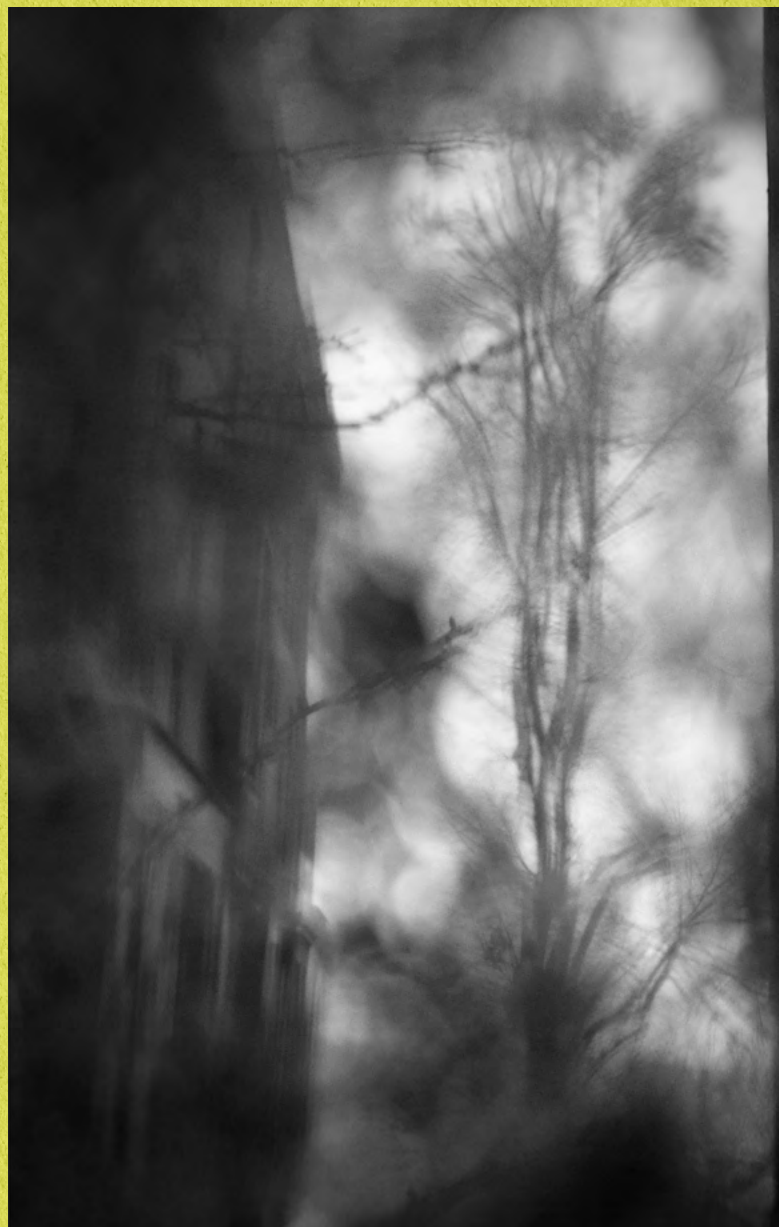
Když je kniha hřbitovem ● Dvě významové linie ● Pařížské hnízdo vizionářů ● František Kupka a Kniha stvoření ● Teosofie a abstraktní umění ● Umělecké salony ● V Petrohradu v roce 1917 ● Prezident Wilson a plukovník House ● Pozoruhodný život Charlese Richarda Cranea ● Hvězdy na nebi a vnitřní prostor Epeje ● Tichá ty noci ● Osová doba ● Jan William Drnek: Jak jsme fotili Muchovy obrazy a vytvořili knihu skoro stejně velkou jako Epeje samotná

Poděkování 271

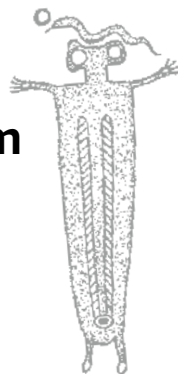
Literatura 272



Důvody, kvůli kterým chodíme do hor. (foto I. Zubař)



Předmluva: vidět kreslením



„... ta tajná společnost lidí, kteří jí v každé době dodávají skutečnou hodnotu.“

Paul Valéry, *Pocta Proustovi*.

Tato kniha nebyla plánovaná a sám od sebe bych ji nezačal psát, ale přesto na ní lpím. Tolik na úvod.

V okruhu pražských disidentů se vyskytoval matematický logik Jiří Fiala (1939–2012), který psal knihy o programování, překládal filozofické texty, roky neúnavně zapisoval přednášky z bytových seminářů a později výjezdních zasedání Centra pro teoretická studia. Původně se pohyboval v okruhu disidentů kolem Václava a Ivana Havla, ale jinak byl k vidění všude tam, kde se něco zajímavého dělo. Usmíval se, bystře pozoroval svět a neměl pocit, že něco ví, nebo že je důležitý. Snad proto si jej dodnes s vděčností v srdci připomínáme. Roky promýšlel krátké eseje o umělcích a jejich dílech pro časopis *Vesmír*. Ve své zvědavosti si byl vědom, že logika je skvělý nástroj, ale má svá omezení a za některé hranice už proniknout nedokáže. Díval se na obrazy (pamatuji si to třeba u králíků Zorky Ságlové, sestry Martina Jirouse, která později proslula kladením plen u Sudo-měře) a usmíval se. Umění vnímal jako další, na logiku navazující cestu k porozumění světu.

Tím trochu nakazil mého kolegu ze stejné kanceláře, filozofa biologie Zdeňka Neubauera. Ten zašel ještě dál. Mistři italské renesance nebo Mistr vyšebrodského oltáře pro něj představovali inspiraci k jeho vlastním slovům, paralelní výpověď o povaze světa. Fiala ctil své autory, Neubauer je vnímal jako jiskru, která zapaluje poznání, jež nemusí přímo souviset s jejich dílem.

Jiskra má společné s ohněm totéž, co řeka s pramenem. Proud myšlení byl pro Neubauera důležitější než život a dílo oblíbených tvůrců. Občas jsme měli dojem, že se vydal až za samotný obzor věcí, kam jsme si netroufli, nebo ani nechtěli sami zajít. V každém případě byly oba tyto přístupy velice odlišné od většiny kunsthistorických výkladů.

Asi nejbližší jim je v pozoruhodné knize *Degas, tanec a kresba* Paul Valéry, který sžíravého a leckdy nepříjemného Degase, u něhož musel jíst nechutné makarony, navštěvoval celých dvacet let. Povídali si spolu o schopnosti vidět kreslením či o jedné myslí v tisíci střípcích. Sblížili se. Valéry v knize mísí aforismy i nanejvýš věcné poznámky třeba o tom, že málokdo uměl namalovat podlahu tak dobře jako Degas. Zachovává rovnováhu historika, básníka a filozofa, kterou si vypěstoval při studiu matematiky. Je silně racionální, a proto ví, kdy racionalitu může opustit. Vyznívá podobnost pohybu kreslicí ruky a taneční figury, kdy se hýbe celé tělo. Podobně fungují i performance Petra Nikla. Čára vzniká v prostoru, štětcem je celý člověk a kresba tělem se vesměs nedá zachytit na běžné malířské plátno.

Hlavní impuls pro napsání této knihy mi dal svérázný znalec a rázný sběratel současného umění Ivan Zubaľ. Před několika lety se u nás objevil a od té doby s ním spolupracuji na vydávání jeho bibliofilii, které neprodává, ale jen tak rozdává prověřeným uměleckým souputníkům. A protože jsem musel vidět lidi a krajiny, které fotografuje, začal jsem opět jezdit na Slovensko a umělci jako Alojz Klimo či Rudolf Fila se pro mne stali postavami evropské úrovně, které právě pro svou slovenskost nejspíš nikdy neproniknou mezi tradovanou evropskou uměleckou elitu. Je to tak v pořádku, zůstanou nám. Ivan Zubaľ mě později vzal k Petrovi Niklovi podívat se na tušové kresby a příběh se rozvinul dále.

Za textem o Slovanské epeji nestojí obdiv k Muchovu dílu, ale tři kameny, které jsem vybral pro vydání obrovské monografie (tuším 12 kilogramů těžké) *Epeje*, kterou mistrně nafotil Jan William Drnek. Pro bílý mramor jsme se v Muchových stopách a s požeňáním cařihradského patriarchy Bartoloměje vydali na Athos. Více v závěru knihy.

Příběh Epopeje možná začíná pobytem sochaře „cherubínka“, jak mu Mucha říkal, Františka Bílka u Alfonse Muchy. Asketické-
mu Bílkovi trochu vadily napůl obnažené modelky a také se ze
svých vizí málem zbláznil. Naštěstí mu pomáhal i Julius Zeyer
a Zdenka Braunerová. Ani o Bílkovi bych sám od sebe nepsal,
ale v jednom antikvariátu jsem našel jeho neznámý životopis
a chtěl jsem jej vydat, ale pak jsme nedokázali našetřit dost
peněz, když prodeje knih na podzim roku 2022 začaly klesat
a ceny energií stoupat.

Tyto eseje vznikly během dvou covidových let (tedy až na část
stati o severoamerickém skalním umění) a byly určeny pro různé
tisky či katalogy, kde nikdy nevyšly. Představují pro mne jeden
víceméně souvislý text složený z několika střípků jedné myslí.
Všechny byly nejenom promýšleny, ale hlavně žity.



Maska Slunce, původem z vesnice Bella Coola, vyrobená indiány Nuxalk
a získaná v roce 1870. (American Museum of Natural History, New York,
katalogové číslo 16/1507, foto S. Chládek)